

TIBBIY XIZMAT KO'RSATISH TIZIMLARI

*Yoqubboyeva E'zoza¹, Imanova Laura², Abdurahmonov Samandar³,
Abdurahmonov Samandar Abdusamad o'g'li⁴, Elmurotova Dilnoza
Baxtiyorovna⁵
Talaba^{1,2}, asistent^{3,4}, dotsent⁵
Toshkent Tibbiyot Akademiyasi*

Annotatsiya: Ishda mavjud tibbiy xizmat ko'rsatish tizimlarini ularning asosiy muammolari va rivojlantirish yo'llarini hamda tibbiyot xizmatlarini modernizatsiyalash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqarilgan. Tadqiqot davomida tibbiyot xizmat ko'rsatish tizimlari davlat va xususiy sektor nuqtayi nazaridan tahlili, xizmatlar sifati, moliyalashtirish manbalari, raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish kabi masalalarga yoritilgan.

Kalit so'zlar: Muommo, tibbiy xizmat, tizim, tadqiqot, innovation, texnologiya, tavsiya.

Sog'liqni saqlash tizimi har bir davlatning ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Inson salomatligi mamlakatning umumiy farovonligini, aholi farovonligini va ularning yashash sifati darajasini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Tibbiyot xizmat ko'rsatish tizimlari esa sog'liqni saqlash tizimining ajralmas qismi sifatida insonlar hayotining uzviy ehtiyojlariga javob beradi. Shuning uchun tibbiyot xizmatlarini takomillashtirish, ularni yuqori sifatli va samarador qilish nafaqat ijtimoiy, balki davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Aholiga tibbiy xizmat ko'rsatishda sifat, samaradorlik va qulaylikni ta'minlash esa mazkur tizimlarning rivojlanishiga ko'p jihatdan bog'liq. Bugungi kunda jahon miqyosida sog'liqni saqlash sohasidagi tezkor o'zgarishlar va yangiliklar tibbiyot xizmatlarini raqamlashtirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, xizmatlar sifatini nazorat qilish hamda moliyalashtirish kabi asosiy yo'nalishlarga ko'proq e'tibor qaratishni talab qilmoqda. Jumladan, elektron tibbiyot kartalari, telemeditsina, sun'iy intellekt asosida tibbiy diagnostika va davolash jarayonlarini avtomatlashtirish kabi yangi texnologiyalar aholi salomatligini qo'llab-quvvatlashga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, tibbiy xizmatlarning yanada keng qamrovli bo'lishi uchun davlat va xususiy tibbiyot tizimlarining o'zaro hamkorlik qilishi va sug'urtalash tizimini joriy etish orqali aholining barcha qatlamlariga xizmat ko'rsatish imkoniyatlari yaratib borilmoqda. Ayniqsa, pandemiyalar, epidemiyalar va boshqa sog'liqni saqlash sohasidagi global muammolar jarayonida tibbiyot xizmatlarini yetkazib berish tizimining muhim jihatlari yana bir bor o'z ahamiyatini isbotladi.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

-Tibbiyot tizimlarining asosiy turlarini tahlil qilish va ularning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash;

- Tibbiy xizmat ko'rsatish tizimlarini boshqarish mexanizmlarini o'rganish;

- Tibbiy xizmatlarning moliyalashtirish usullari va ularning samaradorligini baholash;

- Raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning xizmat ko'rsatish tizimlariga ta'sirini o'rganish;

- Tibbiyot xizmatlarining sifatini oshirish va modernizatsiyalash bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tibbiyot tizimlari samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Masalan, elektron sog'liqni saqlash tizimlarini kengaytirish, bemorlar haqida to'liq va batafsil ma'lumotlarni saqlash va ulardan foydalanish imkoniyatini yaratish tibbiy xizmatlarning tezkorligi va sifatini oshiradi. Shu bilan birga, telemeditsina xizmatlarini rivojlantirish orqali qishloq hududlarida yashovchi aholining tibbiy xizmatlarga kirish imkoniyatlarini kengaytirish, shoshilinch yordam ko'rsatishda va bemorlarni masofadan kuzatishda ancha qulayliklar yaratilmoqda. Elektron sog'liqni saqlash tizimlari nafaqat bemorlarning tibbiy holatini doimiy kuzatish va ularga xizmat ko'rsatishni yengillashtiradi, balki ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash va ma'lumot almashish jarayonlarini tezlashtirish orqali xizmatlar samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Xizmat ko'rsatish tizimlarini moliyalashtirish ham ahamiyatli masalalardan biri bo'lib, davlat mablag'lari va xususiy sektor ishtirokidagi moliyalashtirish modeli mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatiga bog'liqdir. Bu o'rinda sug'urta tizimi ham muhim rol o'ynaydi, chunki sug'urta orqali moliyalashtirish tibbiyot xizmatlaridan kengroq foydalanish imkoniyatini beradi. Rivojlangan davlatlarda keng tarqalgan sug'urta tizimi aholiga keng ko'lamdagi tibbiyot xizmatlaridan foydalanish imkonini yaratadi va ularni iqtisodiy jihatdan qo'llab-quvvatlaydi. Shu sababli, rivojlanayotgan davlatlarda ham sug'urta tizimini takomillashtirish, davlat-xususiy hamkorlikni kengaytirish hamda mahalliy sharoitga mos moliyalashtirish usullarini joriy etish bugungi kunning dolzarb muammolaridan biridir.

Quyida tibbiyot tizimlarining asosiy turlari haqida batafsil ma'lumot keltirilgan.

1. Davlat tibbiyot tizimi - Davlat tibbiyot tizimi mamlakatda sog'liqni saqlash xizmatlarini davlat tomonidan boshqarilishi va moliyalashtirilishi orqali amalga oshiriladi. Ushbu tizimda asosan byudjet mablag'lari va davlat resurslari sog'liqni saqlash tizimining asosi bo'lib xizmat qiladi.

2. Xususiy tibbiyot tizimi - Xususiy tibbiyot tizimi davlat aralashuvisiz xususiy sektor tomonidan boshqariladi va moliyalashtiriladi. Bunda tibbiy xizmatlar to'lov asosida taqdim etiladi. Xususiy tibbiyot tizimining afzalligi – xizmat ko'rsatishning tezkorligi va sifatidir. Biroq, bu tizimda xizmatlar ko'pincha

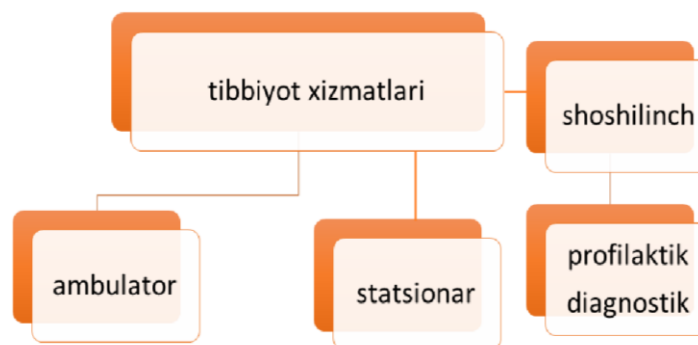
qimmat bo‘lib, sug‘urtasiz aholining katta qismi uchun sog‘liqni saqlash xizmatlari qiyin bo‘lishi mumkin.

3. Aralash tibbiyot tizimi - Ko‘plab mamlakatlarda davlat va xususiy sektor hamkorlikda faoliyat yuritadi, ya’ni aralash tibbiyot tizimi mavjud. Bu tizim davlat va xususiy sektor o‘rtasida sog‘liqni saqlash sohasidagi xizmat ko‘rsatishni boshqarish va moliyalashtirishda umumiy javobgarlikni o‘z ichiga oladi.

4. Sug‘urta asosida tibbiy xizmat ko‘rsatish tizimi - Sug‘urta asosida xizmat ko‘rsatish tizimi aholiga sug‘urta xizmatlari orqali keng ko‘lamdagi tibbiy xizmatlar olish imkoniyatini ta‘minlaydi. Sug‘urtaning ikki turi – davlat sug‘urtasi va xususiy sug‘urta mavjud. Tibbiyot tizimlari har bir mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasi va sog‘liqni saqlash sohasidagi davlat siyosatiga qarab turlicha tuziladi. Davlat, xususiy va aralash tibbiyot tizimlarining o‘ziga xos afzallik va kamchiliklari mavjud bo‘lib, ular aholining ehtiyojlari va imkoniyatlariga mos ravishda shakllantiriladi. Shu bilan birga, tibbiy xizmatlarni moliyalashtirish va sug‘urtalash tizimi aholiga sifatli va keng ko‘lamdagi xizmatlar taqdim etishda muhim rol o‘ynaydi.

Sog‘liqni saqlash tizimlarining samaradorligi va aholi ehtiyojlarini qondira olish darajasi, ko‘p jihatdan, ularning xizmat ko‘rsatish turlari va moddiy-texnik bazasiga bog‘liq. Tibbiyot xizmatlarini bemorlarga yuqori sifatda va tezkor yetkazib berish uchun muassasalar zamonaviy asbob-uskunalar bilan jihozlangan, shuningdek, xizmatlar turlari aniq ajratilgan va ixtisoslashgan bo‘lishi kerak. Xizmat ko‘rsatish turlari va moddiy baza tibbiy xizmat ko‘rsatishning yuqori darajasini ta‘minlash, samarali va sifatli yordam ko‘rsatishda muhim rol o‘ynaydi.

Tibbiyot xizmatlari odatda quyidagi asosiy turlarga bo‘linadi:

✓ **Ambulator xizmatlar:** Bu turdagi xizmatlar bemorlarga poliklinika, shifoxona va tibbiy markazlarda taqdim etiladi va ular qisqa muddatli davolanish yoki maslahat olish imkonini beradi.

✓ **Stasionar xizmatlar:** Kasalxonalar va ixtisoslashgan tibbiy markazlarda bemorlarga uzoq muddatli davolanish uchun ko‘rsatiladigan xizmatlar. Stasionar xizmatlar odatda jarrohlik, reanimatsiya va intensiv davolanish muolajalarini o‘z ichiga oladi.

✓ *Shoshilinch yordam xizmatlari:* Tibbiy yordamning eng tezkor turi bo‘lib, bu turdagi xizmatlar favqulodda vaziyatlarda bemorlarning hayotini saqlab qolish yoki keskin og‘riqlarni bartaraf etish uchun mo‘ljallangan.

✓ *Profilaktik va diagnostik xizmatlar:* Bu xizmatlar sog‘lom turmush tarzini qo‘llab-quvvatlash, kasalliklarni erta aniqlash va oldini olishga qaratilgan.

✓ *Ixtisoslashgan tibbiy xizmatlar:* Ko‘pincha maxsus muassasalarda yoki ixtisoslashgan markazlarda ko‘rsatiladi va maxsus bilim va malaka talab etadi. Bular kardiologiya, onkologiya, nevrologiya, ortopediya, dermatologiya va boshqa sohalardagi tibbiy xizmatlarni o‘z ichiga oladi.

Tibbiy muassasalar uchun zarur moddiy-texnik baza quyidagi elementlardan iborat:

- Asbob-uskunalar va texnologiyalar:
- Farmatsevtika va tibbiy vositalar:
- Binolar va infratuzilma:
- Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari:

Moddiy-texnik baza va xizmat ko‘rsatish turlarini rivojlantirish orqali sog‘liqni saqlash tizimi samaradorligini oshirish va bemorlarga yanada keng qamrovli tibbiy xizmatlar ko‘rsatish mumkin. Shu bilan birga, tibbiy muassasalarning zamonaviy texnologiyalar bilan ta‘minlanishi, dori vositalarining sifatli va xavfsiz yetkazib berilishi aholining salomatligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tibbiy xizmatlar turlari va moddiy-texnik baza sog‘liqni saqlash tizimining samaradorligi va sifatini belgilaydi. Yaxshi jihozlangan va zamonaviy xizmat turlarini qamrab olgan tizim bemorlar salomatligini qo‘llab-quvvatlaydi va aholining umumiy sog‘ligini yaxshilashda asosiy rol o‘ynaydi.

Quyida xizmat ko‘rsatish tizimlarini tashkil etishda duch kelinadigan asosiy muammolar keltirilgan:

1. Moliyalashtirish yetishmovchiligi. Tibbiyot tizimlarini samarali ishlashi uchun ularga yetarli darajada mablag‘ ajratilishi zarur.

2. Kadrlar yetishmovchiligi va malaka darajasining pastligi. Tibbiyot xodimlarining yetishmovchiligi ko‘plab mamlakatlar sog‘liqni saqlash tizimida muhim muammo hisoblanadi.

3. Moddiy-texnik baza va zamonaviy texnologiyalar yetishmovchiligi. Sogʻliqni saqlash muassasalari zamonaviy texnologiyalar bilan taʼminlanmagan boʻlsa, diagnostika va davolash jarayonlari ham past darajada boʻladi.

4. Tibbiy xizmatlar sifatini nazorat qilish va standartlashtirishdagi muammolar. Koʻplab sogʻliqni saqlash tizimlarida tibbiy xizmatlarning sifati va samaradorligini nazorat qilish tizimlari yetarlicha rivojlanmagan.

5. Tibbiy xizmatlardan foydalanishdagi tengsizlik. Sogʻliqni saqlash tizimi xizmatlarini aholining barcha qatlamlari uchun teng taqsimlash har doim ham oson emas.

6. Birodar davlat va xususiy sektor oʻrtasidagi muvozanatni saqlash muammosi. Koʻpgina davlatlarda sogʻliqni saqlash sohasida davlat va xususiy sektor hamkorlikda ishlaydi.

7. Tibbiy xizmatlarni raqamlashtirishda duch kelinayotgan muammolar. Tibbiyot sohasini raqamlashtirish sogʻliqni saqlash tizimi samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega boʻlsa-da, raqamlashtirish jarayonida bir qancha qiyinchiliklar mavjud.

8. Bemorlarning sogʻliqni saqlash tizimiga nisbatan ishonchini oshirish masalasi. Sogʻliqni saqlash xizmatlaridan foydalanishda bemorlarning ishonchi katta rol oʻynaydi.

9. Infrastruktura va logistika bilan bogʻliq muammolar. Tibbiyot muassasalariga zarur jihozlar va dori-darmonlarni yetkazib berish tizimini samarali tashkil etish katta muammo hisoblanadi.

10. Byurokratiya va boshqaruvdagi samarasizliklar. Sogʻliqni saqlash tizimida koʻp darajali byurokratik tartiblar va samarasiz boshqaruv tizimlari muhim muammolardan biridir. \

11. Oqilona resurs taqsimoti. aholiga sifatli va samarali tibbiy yordam koʻrsatishda resurslarning yetarli darajada taqsimlanmasligi muhim muammo hisoblanadi.

12. Sogʻliqni saqlashdagi korrupsiya va noqonuniy faoliyatlar. Koʻplab mamlakatlarda sogʻliqni saqlash tizimi korrupsiya va noqonuniy faoliyatlarga duch kelmoqda.

13. Innovatsiyalarni joriy etishdagi qiyinchiliklar. Sogʻliqni saqlash tizimini yanada samarali qilish uchun innovatsion texnologiyalar va xizmatlarni joriy qilish muhimdir.

14. Ijtimoiy madaniyat va aholining tibbiy xizmatlarga munosabati. Koʻplab hududlarda tibbiy yordamga nisbatan salbiy munosabat, sogʻliqni saqlash tizimiga ishonchsizlik va tibbiy madaniyatning pastligi bemorlarning tibbiy yordamdan foydalanishini cheklaydi.

15. Ijtimoiy muhofaza va sugʻurta tizimi bilan bogʻliq muammolar. Koʻplab mamlakatlarda aholining barcha qatlamlari tibbiy sugʻurta bilan qamrab olinmagan,

bu esa muayyan ijtimoiy guruhlarning sifatli tibbiy yordamdan foydalanish imkoniyatlarini cheklaydi.

Sogʻliqni saqlash tizimlarini tashkil etishda duch kelinadigan muammolarni yechish uchun strategik rejalashtirish va samarali boshqaruv uslublarini joriy etish lozim.

XULOSA: Mazkur ishi doirasida “Tibbiyot xizmat koʻrsatish tizimlari” mavzusi tahlil qilinib, sogʻliqni saqlash sohasining asosiy turlaridan biri boʻlgan tibbiy xizmat koʻrsatishning dolzarb masalalari koʻrib chiqildi. Sogʻliqni saqlash tizimi sifat, samaradorlik va innovatsion texnologiyalarni joriy etish asosida aholiga koʻrsatiladigan xizmatlarni optimallashtirish imkoniyatlarini taqdim etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. A.R. Yusupov. **Innovatsion texnologiyalar va sogʻliqni saqlash tizimi samaradorligi.** Toshkent: Fan va texnologiyalar nashriyoti, 2022.
2. A. Richard. **Digital Transformation in Healthcare: E-Health Systems and Telemedicine.** Springer, 2021.
3. Elmurotova D.B., Bozorov E.X., Isroilova Sh.A., Uzoqova G.S. “Qaytar aloqa” usulidan foydalanib “skanerlovchi roentgen apparatlari nosozliklari” mavzusida dars-ma’ruza oʻtkazish // International Journal of Education, Social Science & Humanities. FARS Publishers, SJIF-6.786, Finland, V.11, Issue-1, 2023, P.571-576 <https://doi.org/10.5281/zenodo.7542747>
4. Elmurotova D.B., Meyliyev L.O., Abdullayeva N.U., Bozorov E.X. Maintenance and use of medical devices // Galaxy international interdisciplinary research journal (GIIRJ) ISSN (E): 2347-6915, V.11, Issue 1, Jan. 2023, P.192-195.
5. Elmurotova D.B., Ixrороva S.I., Ergashev A.A. Technical parameters of x-ray equipment // European international journal of multidisciplinary research and management studies ISSN: 2750-8587, V.03, Issue 01, Jan. 2023, P.78-83.
6. Elmurotova D.B., Tursunboyev Q.N., Yusupova N.S., Odilova N.J., Jumanov Sh.E. Main technical characteristics of radiation kilovoltmeter // International Journal of Studies in Natural and Medical Sciences, Amstradam, Niderlandiya, V02 Issue 06, June, 2023 ISSN (E): 2949-8848 Scholarsdigest.org, P.1-5.
7. Elmurotova D.B., Ibragimova M.N., Tashev B.J. Historical X-Ray Tubes // Scholastic: Journal of Natural and Medical Education. 2023, V.1, P.209-213.
8. Elmurotova D.B., Abdullayev I.N., Yunusxodjaeva M.Z. Medical Computers for Measuring Glucose and Blood Gas Levels in the Human Body // Int. Journal of Studies in Natural and Medical Sciences V. 02 Is.05, May, 2023. P. 121-124, ISSN (E): 2949-8848 Scholarsdigest.org
9. Sh.I. Giyasov, U.M. Abdujabbarova, A.Z. Sobirjonov, D.B. Elmurotova. History of development and prospects for the use of ureteral stents as a rational solution to problems of ureteral patency // International Journal of Education,

- Social Science & Humanities. Finland Academic Research Science Publishers ISSN: 2945-4492 (online) | (SJIF) = 7.502 IF, V.11, Issue-11, 22-11-2023, Publishing centre of Finland 509-513, <https://zenodo.org/records/10105096>
10. N.R. Nishonova, Elmurotova D.B. Freedom and social control in scientific research // International Multidisciplinary Research in Academic Science (IMRAS) V.6, Issue 06, October (2023), P.382-385, Женева, Швейцария. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10077701>
11. U.P. Mamadaliyeva, D.B. Elmurotova, B.O. Bobajanov, X.T. Abdurazzoqov. Mathematical and physical modeling forecasting in medicine // Journal of applied medical sciences ISSN(Online): 2984-6730 SJIF IF, 2023, 5.817, V.6, Issue-4, Published, 20-11-2023, P.56-62, Женева, Швейцария. <https://sirpublishers.org/> <https://doi.org/10.5281/zenodo.10132055>
12. Mamadaliyeva U.P., Abdullayeva N.U., Elmurotova D.B., Abdurazzoqov J.T. The process of integration of the vocational education system and the higher education system // **Web of Medicine: Journal of Medicine, Practice and Nursing**. V.1, Issue 8, November 2023 ISSN (E): 2938-3765, P.12-15. Spain. <https://webofjournals.com/index.php/5/article/view/296/287>
13. D.B. Elmurotova, G.E. Nurmetova, F.B. Majlimov, J.M. Qurbonov, E.H. Bozorov. Ionizing radiation in radiotherapy // European Journal of Emerging Technology and Discoveries, ISSN (E): 2938-3617 V.1, Issue 8, November, 2023. P.17-20. Spain. <https://europeanscience.org/index.php/1/article/view/293/286>
14. D.B. Elmurotova, M.K. Norbutayeva, N.J. Odilova. *Polarographic methods in medicine for diagnostics* // American Journal of Pedagogical and Educational Research, America, ISSN (E): 2832-9791, SJIF 2023: 5.635 JIF: 7.235, V.17, October, 2023. P.241-244. www.americanjournal.org
15. D.B. Elmurotova, I.B. Zuparov, U.A. Bozarov, U.P. Mamadaliyeva, E.H. Bozorov. *Physical basis of positron emission tomography* // Eurasian Medical Research Periodical, V.26, November 2023, ISSN: 2795-7624, P.55-59, www.geniusjournals.org
16. D.B. Elmurotova, M.N. Ibragimova, B.O. Bobajanov. Radiation therapy in medicine // Web of Discoveries: Journal of Analysis and Inventions, IFSIJ: 7.825, V.1, Issue 9, December, 2023 ISSN(E): 2938-3773, P.18-23, [Web of Discoveries: Journal of Analysis and Inventions \(webofjournals.com\)](http://Web of Discoveries: Journal of Analysis and Inventions (webofjournals.com))
17. D.B. Elmurotova, G.E. Nurmetova, Z.R. Jo'rayeva, F.B. Majlimov. Mealability of the Support System Disease Using Physical Education // International Journal of Studies in Natural and Medical Sciences, ISSN (E): 2949-8848, V.02, Issue 12, December, 2023 P.39-43. Niderlandiya, Scholarsdigest.org, <https://scholarsdigest.org/index.php/ijsnms/article/view/540>